

**MİLLÎ ŞİİRİN CANLANMASI YOLUNDA MALÛMAT' TA YAYIMLANAN
ŞİİR ÖRNEKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Dr. Hasan KOLCU*

ÖZET

Malûmat dergisi, Servet-i Fünûn sanat anlayışının geçerli olduğu yıllarda, millî şiirimizin canlanması yolunda Türkçe ve hece ölçüsüyle yazılmış halk edebiyatı tarzı şiir örnekleri yayımlamıştır. Bu çalışma, söz konusu örnekler üzerinde gerçekleştirilmiş bir çalışmadır.

Servet-i Fünûn Edebiyatı'nın ilk yılında (1896), Nureddin Ferrûh'un şiiri vezin kaydından kurtarma konusunda yazdığı "Şiirde Şekiller ve Kafiyeler"¹ adlı makalesi etrafında bir tartışma cereyan eder.² Malûmat³, "Edebiyat-ı Cedîde bu fikirde bulunmaz. Biz vezni, kafiyeyi kaldıramayız. Vezin Fransızlarda, İngilizlerde, Almanlarda yoktur, diye reddedemeyiz. Bu usûl nazmımızın bir husûsiyetidir. Esasgîr olmuş maddedir" diyerek konuya karışır ve şu fikri ileri sürer:

"Türklerin evvelce evzân-ı eş'ârı parmak hesabı imiş. Sonra sonra aruz-ı Farişî kabûl olunmuş. Belki müstakbelen vezin kalkacaktır da parmak hesabı o makama kaim olacaktır. Lâkin her halde yalnız vezni kaldırmakla hususiyet bertaraf

* Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Nureddin Ferrûh, Şiirde Şekiller ve Kafiyeler, Mekteb, nr.20, 11 Nisan 1312/9 Zilkâde 1313 (23 Nisan 1896), s.469-473.

² Hasan Kolcu, Şiiri Vezin ve Kafiyeye Kaydından Kurtarma Düşüncesi Etrafında Bir Tartışma, Yedi İklim, Cilt: 5, Sayı: 37, Nisan 1993, s.45-48.

³ Haftalık resimli dergi (1895-1903). 19 cilt . 423 sayı çıktı. Sahibi ve kurucusu: Mehmet Tahir Bey(Baba Tahir). Her sayının kapağı resimli , büyük boydur. Devrin en fazla dikkat çeken resim ve fotoğraflarını yayımladı. Bu sebeple adı Musavver Malûmat olarak da bilinir.

olamıyor. Parmak hesabı da bir vezindir. Şimdiki itiyadın mefaîl tefaîl olduğu gibi o zaman da adet-i hecâf olur".⁴

Böylece Malûmat, Nureddin Ferrûh'a karşı veznin varlığını savunur; aruza karşı, heceyi tutar. Malûmat bununla da yetinmez. Millî şiirin canlanması yolunda yazılan, bu nevi şiirlere sayfalarını açar. Halk edebiyatı tarzı şiir örnekleri yayımlamaya başlar.

Malûmat, özellikle Necib Âsım'ın diğer yandan Erkân-ı Harb Manastırlı Rifat'ın teklifleriyle halk şiiri örnek alınarak yazılan sade Türkçe ve hece vezinli şiirlerin yayınına gayret gösterir. İşte biz, bu yazımızda, millî şiirin canlanması yolunda Malûmat'ın yayımladığı halk edebiyatı tarzında yazılmış şiirler üzerinde duracağız.

Necib Âsım, "Fenn-i Mûsikî" adlı makalesinde "Çoban şarkılarımızı, cöğür şairleri denilen yerli şâirlerimizin eserlerini, eski şarkı ve türkülerimizi, mûsikî-i Türkîmizi ihyâya hizmet edecekler için bir sahife açmanızı ricâ ederim"⁵ der. Kendisinde var olan bu nevi eserlerini göndereceğini de vadeder. Malûmat bu ricayı kabul eder. Necib Âsım'ın gönderdiği bir türküyü "Necib Âsım Beyefendi biraderimizin geçenki nüshamızda münderic olan iltifatnâme-i âlilerinde irsâlini va'ad buyurdıkları türkülerdendir" diyerek neşreder:

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Hayalin aklımı aldı neyleyim?
Aldırdım aklımı sen haramiye
Korktuğum başıma geldi neyleyim?

Usul boyun benzer serv-i simîne
Ölüm yoktur leblerini emene
Söyle gözlerine gelsin imâna

.....

Yüz(ü)ntün gamzeleri sîneme batar
Hayallerin bana eğlence yeter
Şehlâ gözlerin yağmacı Tatar
Gönlüm şehrin yağma kıldı neyleyim?

⁴ Vezin ve Kafiye Meselesi, Malûmat, nr.35-36, 2 Mayıs 1312(14 Mayıs 1896), s.757.

⁵ Necib Âsım, Fenn-i Mûsikî, Malûmat, nr.43, 20 Haziran 1312/20 Muharrem 1314(2 Temmuz 1897), s.942.

Kasteyledin dilber canım almağa
Tîr-i gamzenle sînem delmeğe
Yetiş dilber cenazemi kılmağa
Garip düştüm, dertli oldum neyleyim?⁶

Necib Âsım'ın bu teklifinden sonda, halk türkülerinin örnek alınması ile yazılan türküler; "Türkü" başlığı altında, Malûmat'ta yayımlanır. Malûmat'ta yayımlanan bu nevi türkülerin ilki, M.Rıfat'ındır:

Çayır geldi⁷ yine kırlar şenlendi
Ova güzel çiçeklerle bezendi
Yine kuşlar cıvıl cıvıl seslendi
Gönlüm neye gizli gizli kan ağlar?

Al yeşil renklerle büründü yerler
Çiğ düşünce hoş göründü çayırlar
Yemyeşil kesildi ıssız bayırlar
Dağıttı sisleri dumanlı dağlar

Koyun meler kuzucuğunu gözler
Dertli gönlüm sevdiceğini özler
Kanıma girecek o kanlı gözler
Kanlı gülüşleri bağırimi dağlar

Çal çoban, çal kavalını derede
Nazlı yarin adını an arada
Söyle, şu çay neden böyle burada
Durgun durgun akar, aşk ile çağlar?⁸

Malûmat, M.Rıfat'tan sonra A.Nâsîh'in ikişer dörtlükten oluşan üç türküsünü yayımlar:

Aylar, yılla geçer muhabbet artar
Yâ yüzüme bakmaz edâlar satar
Eli sever, beni bir yana atar
Aldanırsın sevdiceğim gel etme

---

⁶ Necib Âsım, Türkü, Malûmat, nr.44, 11 Temmuz 1312/12 Safer 1314 (23 Temmuz 1897), s.970.

⁷ Çayır vakti: İlbahar. Sadece "çayır" da denir (Malûmat'ın notu).

⁸ M.Rıfat, Türkü, Malûmat, nr. 47, 1 Ağustos 1312/1 Rebiülevvel 1314 (13 Ağustos 1897), s.1043-1044.

Güzelciğim ele güne aldanma
Rasgelenin sözüne gel kanma
Acı bana pek o kadar nazlanma
Gadredersin sevdiceğim gel etme⁹

A.Nâsîh'in ikinci türküsü:

Şu çocuğun bakın haline
Canlar dayanmaz âh ü zârına
Bu körpeyi insan sokar canına
Sev annesi, çocuğunu ağlatma

Büyüyecek şan alacak bu yavru
Kan dökerek ün alacak bu yavru
Ter dökerek yurd yapacak bu yavru
Öp annesi çocuğunu ağlatma¹⁰

A.Nâsîh'in son türküsü de şudur:

“Akşam oldu yine sular karardı”
Yâr gideli benim, benzim sarardı
Düşmanlarım böyle günüm arardı
Sevinmeyin bu da gelir başlara

Verir iken yâr yoluna varımı
Eller sarmış ala gözlü yârımı
Dinleyen yok feryâdımı, zârımı
Sevinmeyin bu da gelir başlara¹¹

Malûmat, A.Nâsîh'in yine iki türküsüne daha sayfalarında yer verir:

Dağlar başı dumanlı
Mahzûnum, gözün kanlı
Yâr yoluna ölürsem
Ölümüm olur şanlı

---

⁹ A.Nâsîh, Türkü, Malûmat, nr.104,9 Teşrîn-i evvel 1313/24 Cemâziyelevvel 1314 (21 Ekim 1898), s.1072.

¹⁰ Malûmat, nr.104, s.1072

¹¹ Malûmat, nr.104,s.1072

Vatan öz yatağımdır
Hem yurdum, konağımdır
Yurd uğrunda cenk etmek
Şimdi benim çağımdır

Yavuklum vatandadır
Gönlüm de hep ondadır
Kavga meydanlarında
Yiğitlik vurandadır¹²

Diğeri.

Yâr orada ben burada
Karlı dağlar var arada
Rakib yanında turada
Yâd yoluna canlar fedâ
Yâd ellerde kalır mıyım?¹³

Malûmat, millî şiirimizin canlanması yolunda halk türkülerini örnek alınmasıyla yazılan (H.A.)'nın "Türkü"sünü de neşreder:

Meşeliktir arslanların yatağı
Çadır olur askerlerin konağı
Savaşlarda, dalgalanan sancağı
Feda olsun, bin gelinin duvağı

Savaş için buyruk geldi bu gün
Böyle günde, gerekmez bize düğün
Padişahın sorgucunun teline
Fedâ olsun, bin gelinin duvağı

Askerlerin gövdesidir bedeni
Şehitlerin gömlek olur kefeni
Öyle şanlı, öyle kanlı kefene
Fedâ olsun bin gelinin duvağı¹⁴

Görülüyor ki Malûmat, ilk olarak millî şiirin canlanması yolunda Halk edebiyatının bir nazım türü olan "Türkü"lerin örnek alınmasıyla yazılan şiir örnekleri yayımlanmıştır.

¹² A.Nâsîh, Türkü, Malûmat, nr.105, 16 Teşrin-i evvel 1313/1 Cemâziyelâhîr 1314(28 Ekim1898), s.1095.

¹³ A.Nâsîh, Türkü, Malûmat, nr.105, s.1095.

¹⁴ (H.A.), Malûmat, nr.109, 13 Teşrin-i sâni 1313/29 Cemâziyelâhîr 1314 (25 Kasım 1898), s.1181

Ziya paşa “Şiir ve İnşâ” adlı makalesinde: “Necâti ve Bâki ve Nef’î divanlarında gördüğümüz bahr-ı remel ve hezceden mahbûn ve müctes kasâid ve gazeliyât ve kît’âât ve mesneviyât mıdır? Yoksa Hâce ve İtrî gibi mûsikişinâsânın rabt-ı makamât ettikleri Nedim ve Vâsif şarkıları”¹⁵’nın Türk şiirini oluşturup oluşturmadığını sorar ve yine kendisi bu soruya şu cevabı verir: “Bizim şiirimiz hani şâirlerin nâ-mevzun diye beğenmedikleri avam şarkıları ve taşralarda ve çöğür şairleri arasında deyiş ve üçleme ve kayabaşı tabir olunan nazımlardır”¹⁶. İşte Ziya Paşa’nın ileri görüşlülükle ortaya koyduğu, ama Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatı neslinin gerçekleştiremeyerek nazariyatta bıraktığı bu fikir; aradan yaklaşık otuz yıl geçtikten sonra, Servet-i Fünûn yıllarında Malûmat’ın bu gayretleriyle yoluna girer. Ancak belirtmeliyiz ki Halk edebiyatı örnek alınarak yazılan bu türkülerde genel olarak halk şiirinin hususiyetlerine pek dikkat edilmemiştir. Hece vezninin özellikleri ve duraklar göz önünde bulundurulmamıştır. Kafiye düzenine, çeşidine ve rediflerin kullanımına özen gösterilmemiştir. Konular üstün körtü işlenmiştir. Estetik değer ifade etmezler. Dil ve üslûp bakımından zayıftırlar. Halk edebiyatı şiirin ve türkülerinin körtü birer taklididirler. Ancak bu acemice çalışmalar açık, sade Türkçe’nin gelişmesine ve hece vezninin yaygın olarak kullanılmasına vesile teşkil etmiştir. Halk şiirini ve türkülerini örnek tutarak yazılan bu eserlerin, şiirimizin millileşmesine en azından şekil olarak katkısı yanı sıra milli şiirin canlanmasına katkısı da inkâr olunamaz. Mesela, M.Rıfat’ın parmak hesabıyla ve Anadolu şivesinde yazdığı dip notundan öğrendiğimiz, halk şiirini örnek aldığı “Ayrılık” manzûmesi dikkate şayandır. Bu şiir, halk şiirimizin bütün şekil unsurlarını yapısında bulundurması bakımından mühimdir.

Gece oldu kırlar siyah bağlandı
Deli gönlüm, dalgalandı, çağladı
Sönük gözler hüngür hüngür ağladı
“Yosma boylu, nazlı yarım” diyerek

Baykuş öter, çınlar bütün dereler
İnil inil sisli ovalar
Tazelenir yürekteki yaralar
“Hilâl kaşlı nazlı yârim” diyerek

Kervan kıran doğdu, gece yüceldi
Gönlül yine tasalandı, inceldi
Koyu ala gözler karşıma geldi
Hasret çektim “Güzeli yârim” diyerek

---

¹⁵ Ziya Paşa, Şiir ve İnşâ, Hürriyet, nr.11,20 Cemâziyelevvel 1285 (7 Eylül 1868), s.1

¹⁶ A.g.m.,s.7.

Meleşiyor ağıldaki kuzular
Söyleşiyor dağlar ile yazılar¹⁷
Ne siyahmış alnındaki yazılar
Ağlar, döğünürüm “yârim” diyerek

Genç yaşımnda ateşlere kavruldu
Melek yürüyüşlü yardan ayrıldım
Ayrılıktan hastalandım, sayrıldım¹⁸
Bittim, gittim “yârim yârim” diyerek¹⁹

Necib Âsım'dan sonra Erkân-ı harb Manastırlı da “Malûmat”ın birçok nüshalarında ve bâzı sade Türkçe pek açık olarak yazılan şiirlerle makalelerden dolayı birçoklarımızda sevinçler görülmekte²⁰ diyerek şu ricada bulunur: “Bunun için herkesin anlayacağı yolda söylemek, söylendiği gibi yazmak lâzımdır Binâenaleyh yazı yazanlarımızın, şâirlerimizin bu yolda idâre-i kelâm etmelerini temenni ederiz. Bu âciz bundan sonra bu yoldan ayrılmayacağım. (M.Rıfat) imzasıyla Malûmat'a bu yolda eserler gönderen edibimize de bu yoldan ayrılmamasını ve devamını ricâ ederim”²¹

Manastırlı Rıfat, bu fikrini destekler mâhiyette halk şiirini örnek alarak yazdığı üç manzûmesini Malûmat'a gönderir. Malûmat da bunları yayımlar. Bu üç şiirin ilki “Münâcaât”²², ikincisi ise “Ney”²³ adını taşır. Üçüncüsü ise buraya örnek olarak da alacağımız “Kuzum Söyle”dir:

Derdin nedir kuzum söyle
Boynun neden bükük öyle
Benzin neden uçuk böyle
Derdin nedir kuzum söyle

¹⁷ Yazı: Türkçe'de ova mânâsıdır (Malûmat'ın notu)

¹⁸ Sayrı: Nâ-mizac mânâsına Türkçe bir kelime (Malûmat'ın notu)

¹⁹ M.Rıfat, Ayrılık, Malûmat, nr.87, 12 Haziran 1313/23 Muharrem 1314 (24 haziran 1898), s. 782.

²⁰ Manastırlı Rıfat, Açık Yazalım-I-, Malûmat, nr.96, 14 Ağustos 1313/27 Rebîülevvel 1314(26 Ağustos 18979) , s.930.

²¹ Manastırlı Rıfat, Açık Yazalım-II-, Malûmat, nr.97, 21 Ağustos 1313/4 Rebîülâhır 1314(2 Eylül 1897), s.945-946.

²² Malûmat, nr. 97, s.946.

²³ Malûmat, nr.97, s.946.

Küskün küskün ne durursun
Öyle neden oturursun
Başın taşa ne vurursun
Derdin nedir kuzum söyle

Durup durup doluyorsun
Ne de çok çok soluyorsun
Saçın neden yoluyorsun
Derdin nedir kuzum söyle

Söyle kuzum söyle bana
Söyle neler oldu sana
Bak hele bir benden yana
Derdin nedir kuzum söyle

Pek doğrudur benim özüm
Dinle benim dinle sözüm
Söyle bana söyle gözüm
Derdin nedir kuzum söyle²⁴

M.Rıfat da, Erkân-ı harb Manastırlı Rıfat'ın ricasına uyararak halk şiirini örnek aldığı açık Türkçe ve hece vezni ile şiirler yazmayı sürdürür. Malûmat da bunları sürekli yayımlar. "Seher Oldu Sular Çağlar"²⁵, "Ağlarım da Ciğerimi Dağlarım"²⁶, "Gecesi Yatmışım Bir Yüce Dağda"²⁷, "Birer Türkü Sayılmaz mı?"²⁸, "Ayrılık Bu hale Getirdi Beni"²⁹, "Ninni"³⁰, "Bir Seher açıldı"³¹.

M.Rıfat bu şiirlerin de açık bir Türkçe kullanır. Halk şiirini örnek alır. Adı geçen şiirlerin birini, "Birer Türkü sayılmaz mı?" yı buraya alıyoruz:

Gökteki o büyüklükler,
Yeryüzündeki o çiçekler,
Gül dalında kelebekler,
Birer türkü sayılmaz mı?

---

²⁴ Malûmat, nr.97, s.946.

²⁵ Malûmat, nr.100, 11 Eylül 1313/25 Rebiülâhır 1314 (23 Eylül 1898), s.996.

²⁶ Malûmat, nr. 101, 18 Eylül 1313/3 Cemâziyelevvel 1314 (30 Eylül 1898), s.1013.

²⁷ Malûmat,nr.104, 9 Teşrin-i evvel 1313/24 Cemâziyelevvel 1314(21 Ekim 1898), s.1073.

²⁸ Malûmat,nr.105, 16 Teşrin-i evvel 1313/1 Cemâziyelâhır 1314(28 Ekim 1898), s.1095

²⁹ Malûmat, nr.105, s.1095.

³⁰ Malûmat, nr. 107, 30 Teşrin-i evvel 1313/15 Cemâziyelâhır 1314 (11 Kasım 1898), s.1136

³¹ Malûmat, nr.108, 6 Teşrin-i sâni 1313/15 Cemâziyelâhır 1314 (18 Kasım 1898, s.1153-1154.

Deredeki şu kamışlar
O nazlıca salmışlar
Mini mini yavru kuşlar
Birer türkü sayılmaz mı?

Bülbülün dertli ötüşü
Yosmanın yarı gülüşü
Aşkın gönül örüşü
Birer türkü sayılmaz mı?

Horoz öter, kuzu meler
Sanki inler kerpiç evler
Köylerdeki o şeyler
Birer türkü sayılmaz mı?³²

Malûmat, millî şiirimiz canlanması yolunda halk edebiyatımızın ve özellikle türkülerimizin örnek alınmasıyla yazılan şiirleri yayınlamaya devam eder. Böylece gerek Necib Asım'ın, gerekse Manastırlı Rıfat'ın teklifleriyle açık Türkçe ve hece vezinli şiir yazma çalışmaları büyük bir gelişme gösterir. Nazîf Surûri'nin "Bakınız Yavrucuklarım"³³, M.Rıfat'ın "Ağlarım da Ciğerimi Dağlarım"³⁴, Silivrikapılı Yaşar Bint-i Kadri'nin "Hazân Unvanlı Manzûmeden"³⁵, M.İsmet'in "Kardeş Yüreği"³⁶, Ali Rıza Seyfi'nin "Gemici Çocuğun Türküsü"³⁷, Sadî'nin "Bir Köylü Kızın Gönüllü Olarak Harbe Gitmiş Olan Yavuklusuna"³⁸, (H.A) nın "Bir Manzûme"³⁹ adlı şiirlerini bunlar arasında sayabiliriz. Bütün bu şiirlerde halk şiiri örnek alınmış, o tarzda yazmak, millî şiirimizi, sade Türkçe'yi ve hece ölçüsünü canlandırmak amaçlanmıştır. Yukarıda adlarını verdiğimiz şiirlerden sadece "Bakınız Yavrucuklarım"ı örnek olarak alıyoruz:

-1-
Kuşlar burada ikâmet eyler
Yem yer, su içer de eğlenirler
Gündüz gezinip semada
Akşam buraya dönüp gelirler

³² Malûmat, nr. 105, s. 1095.

³³ Malûmat, nr. 100, s.996.

³⁴ Malûmat, nr. 101 s. 1013.

³⁵ Malûmat, nr. 104. s. 1073

³⁶ Malûmat, nr. 112, 4 Kânûn-ı evvel 1313/21 Recep 1315 (16 Aralık 1898), s.1235-1236

³⁷ Malûmat, nr. 120, 4 Kânûn-ı sâni 1313/19 Ramazan 1315 (10 Şubat 1899), s. 1379.

³⁸ Malûmat, nr. 108, s. 1152. (Mütâlaa mecmuasından iktibas).

³⁹ Malûmat, nr. 108, s. 1154

-2-

Erkek, dişi nazlıdır bu kuşlar
Çift çift gezerek safâ ederler
Elhân-ı latif ile demâdem
Vicdanlara neş'everdir onlar

Vaktaki güneş tutû'a başladı
Bin cilveler eyleyip nümâyân
Ahenk ile işvesâz olurlar
Doymaz onu seyre çeşm-i insan⁴⁰

Görülüyor ki Malûmat, ikinci olarak halk şiirimizin, özellikle de halk türkülerinin örnek alınarak yazıldığı şiirleri yayımlanmıştır.

Böylece Malûmat, Necib Âsım ve Manastırlı Rifat'ın teklifleriyle edebiyat tarihimiz bakımından önemli bir çalışmayı gerçekleştirmiştir. Şiirimizin millileşmesi yolunda önemli bir görevi yerine getirmiştir. Malûmat'ın yayımladığı bu halk edebiyatı tarzı şiir örnekleri, yapılarında birçok kusuru bulundursalar da, Mehmed Emin'in açmağa çalıştığı "Türkçe Şiirler" yoluna katkıda bulunmuştur. Millî bir şiirin doğuşuna en azından destek olmuştur, zemin hazırlamıştır. Beş Hececiler ve onlardan sonra gelenler bu zemin üzerine sade Türkçe ile estetik değer taşıyan şiirlerini inşa etmişlerdir.

ABSTRACT:

Malûmat was pulished when Turkish Literature was donating by Servet-i Fünûn tirend.In Malûmat, Turkhs Folk Literature examples which were wretten in syllabic meter were published in order to revive national poetry. This work is a study about these examples mentioned above .

---

⁴⁰ Malûmat, nr. 100, s. 996